

MED RESERVATION FÖR
EVENTUELLA ÄNDRINGAR

Anförande av statsminister Olof Palme vid "Svensk
Folkrikssdag mot Apartheid" i Folkets Hus i Stockholm
den 21 februari 1986

Det är en stor glädje för mig att tala inför denna
Folkrikssdag mot Apartheid. Vi gläder oss alla åt
att se ledare för ANC och SWAPO här, liksom
företrädare för den aktiva opinionen mot apartheid
från FN och hela vårt land.

Speciellt vill jag vända mig till Oliver Tambo, den
outtröttlige kämpen för frihet i Sydafrika sedan
många årtionden. På grund av sin övertygelse
tvingades han lämna sitt land för 25 år sedan. Jag
träffade Oliver Tambo för första gången för över 20
år sedan, och sedan dess har vi haft väldigt många
tillfällen till samtal. Hans arbete, hans optimism
och hans tro på möjligheten att förändra, att till
slut kunna förpassa apartheid till historiens
skräpkammare, har varit en stor inspiration för oss
alla.

Häromdagen läste jag en stor annons som publicerats
i sydafrikansk press av den vita minoritetsregimen i
Pretoria. Annonsen börjar så här:

"Revolutionärerna kan stampa med fötterna, kommunisterna skrika ut sina lögner, våra fiender försöka underminera oss, men det här är verkligheten".

Lite längre ner i annonsen får man veta hur "verkligheten" ser ut:

"Vår regering har bekänt sig till en delning av makten, lika möjligheter för alla, lika behandling och rättvisa".

Som exempel nämns bl.a. att lagen om blandäktenskap och förbudet mot sexuella förbindelser över rasgränserna upphävts.

Vilken är då dagens sydafrikanska verklighet?

När förbudet mot blandäktenskap upphävdes för drygt ett år sedan skedde det efter betydande påtryckningar på regeringen. Den ansvarige ministern sade i en förklaring till lagändringen att "ansvaret nu vilar på föräldrar, lärare, kyrkliga och andra ledare". Ansvaret för vad? frågar man sig. Jo, naturligtvis ansvaret för att se till att det inte blir några blandäktenskap! I parlamentet, där ju den svarta majoriteten inte är representerad, ställdes bl.a. följande frågor om förslaget:

- Var får ett par bestående av en vit och en svart bosätta sig?
- Var får deras barn gå i skola?

Regeringens svar avslöjade att avsikten inte varit att ändra någonting, utom just det formella förbudet. Ett "blandat" par får således inte bosätta sig i ett vitt område. Om de accepteras i ett område för svarta, kan de bo där. De kan också ansöka om att få bo i ett område för en folkgrupp som ingen av dem tillhör.

Parets barn klassificeras, liksom hittills, enligt tre kriterier: arv, utseende och acceptans. Ett barn i ett blandäktenskap kan ju bli helt vitt eller helt svart, liksom färgat, dvs. blandrasigt.

Får då ett vitt barn i ett blandäktenskap gå i en skola för vita, frågade en parlamentsledamot. Skolor för vita får betydligt mer resurser och kan därför hålla högre standard än skolor för andra raser, varför det är naturligt att försöka få in barnet där. Det är möjligt att det vita barnet, kan få gå i en skola för vita barn, blev svaret. Men om paret får ett annat barn som är färgat, får det barnet gå i samma skola som sitt syskon? Uteslutet, blev svaret.

Reaktionen bland svarta apartheidmotståndare i Sydafrika blev också minst sagt ljum till avskaffandet av förbudet mot blandäktenskap: "Vi kämpar inte i första hand för att få rätt att gifta oss med vita kvinnor", som en av dem uttryckte det.

Men låt mig gå tillbaka till apartheidregimens annons. Där talas det, som jag sade tidigare, om lika möjligheter för alla.

Verkligheten talar ett annat språk. Vi vet att Sydafrika är ett land där de svarta saknar rösträtt, där nöden i de svarta s.k. "hemländerna" står i skriande kontrast till välmåendet i de vitas områden. Vi vet att de rikaste och bördigaste 87 procenten av jorden reserverats för en vit minoritet på knappt 15 procent av befolkningen, medan majoriteten av befolkningen hänvisats till de sämsta 13 procenten av landet. Denna djupt orättvisa fördelning är resultatet av en medveten politik och av en av den moderna historiens grymmaste folkomflyttningar.

Och dessa tvångsförflyttningar av svarta fortsätter, det har vi fått exempel på så sent som för ett par veckor sedan. Då började förflyttningen av tusentals människor från Moutse i Östra Transvaal 90 km till

ett nyinrättat hemland. Flyttningen genomfördes när männen var på sina arbeten. Kvinnor och barn lastades in i bussar och kördes iväg. Vi får inte glömma denna verklighet, när vi hör regimen tala vitt och brett om sina reformer.

I annonsen får vi veta att de pass, som alla svarta måste bära, skall avskaffas, liksom inflyttningskontrollen till städerna. Men man får också veta att passen skall ersättas av ett nytt ID-kort, som alla skall få. För den svarta majoriteten betyder det bara att man får ett nytt kort. Många tror att kortet kommer att kopplas till ett datasystem, för att göra kontrollen av de svartas rörelser ännu strängare än tidigare. Årligen fängslas över 200 000 svarta för brott mot passlagarna. De svarta skall fortfarande inte få bosätta sig var de vill. Group Areas Act, som reglerar var olika befolkningsgrupper får bosätta sig, skall nämligen inte ändras, det beskedet har Pretoria nyligen lämnat.

I annonsen heter det att den sydafrikanska regeringen bekänner sig till en enhetlig utbildningspolitik. Samtidigt har regimen sagt ifrån att "den sydafrikanska gemenskapens multikulturella karaktär" måste erkännas. Innebörden är att systemet med separata skolor för olika rasgrupper skall

behållas.

Sanningen är alltså den att apartheid i Sydafrika inte alls reformeras som regimen försöker göra gällande i sina reklamkampanjer. Ett system som apartheid kan inte reformeras, det kan bara avskaffas.

För majoriteten av sydafrikaner är allt detta inget nytt. De har vid det här laget en grundläggande skepsis till allt vad regeringen säger. De har hört tidigare att "Sydafrika måste förändras, eller dö", som det hette för några år sedan. Det nya nu är att även de vita börjat tvivla på sin regering.

Oppositionsledaren och liberalen Van Zyl Slabbert avgick den 7 februari ur parlamentet i protest mot regimens oförmåga att ta itu med landets problem. Och de vita som kan lämnar landet. Utvandringen, främst av välutbildade engelsk-talande, ökar och uppgår nu till över ettusen i månaden. Näringslivet kräver snabba reformer och har inlett egna kontakter med African National Congress, ANC, som är förbjudet sedan tiden för Sharpeville-massakern 1960.

Många av regimens ivrigaste anhängare tolkar allt tal om reformer som ett svaghetstecken. Resultatet har blivit att regimen börjat tvivla på sig själv.

Samtidigt har apartheidmotståndarna börjat lita på

sin förmåga att tvinga regimen att avskaffa systemet. Svarta ungdomar har i snart två år bojkottat skolorna och trotsat både polis och militär. Quislingar har förjagats från de svartas bostadsområden. Svarta konsumenter har bojkottat vitas butiker, tills affärsmännen ställt sig på deras sida och krävt reformer. Fackföreningar har organiserat strejker och byggt upp nya organisationer. Förenade Demokratiska Fronten, UDF, har vuxit upp som en landsomfattande, icke-rasistisk folkrörelse mot apartheid. UDF organiserade 1984 en framgångsrik bojkott mot valen till nya parlamentskamrar för asiater och färgade, (dvs, blandrasiga), främst därför att den svarta majoriteten fortfarande utestängdes.

Allt detta har skett - och fortsätter att ske - trots att regimen utlöst ett våld som saknar motstycke även i Sydafrikas historia. Över 1 000 personer har dödats i oroligheter sedan hösten 1984, de flesta offer för polisens kulor. Militär har satts in i de svartas förstäder, där undantagstillstånd nu råder. Över 7 000 har arresterats under undantagslagarna. Rapporter når oss om tortyr och dödsfall i häktena. Ifjol avrättades ANC-medlemmen Benjamin Moloise trots protester från omvärlden. Ytterligare sex har mot sitt nekande dömts till döden för mord på en

representant för regeringen. UDF-ledare har anklagats för högförräderi, men en del av dem har släppts och åtalet lagts ned, därför att domstolen inte har kunnat godta åklagarsidans åtalsunderlag. Just nu sitter UDF-ledaren Murphy Morobe i fängelse i Johannesburg. På UDFs vägnar mottog Morobe 1984 tidningen Arbetets låt leva-pris. Cheryl Carolus, en färgad UDF-ledare från Kapstaden, som för bara några veckor sedan besökte Sverige, släpptes ur fängelset för några dagar sedan med stränga borgensvillkor, som bl.a. förbjuder henne att arbeta för UDF.

Regimen har i sitt försvar av apartheidsystemet inte bara skärpt förtrycket internt. Man har också trappat upp våldet mot grannländerna som utsatts för både hot och direkta militära attacker. Sydafrika gör regelrätta invasioner i södra Angola och stöder UNITA-gerillan. Under 1985 avslöjades det att Sydafrika fortsatt att ge stöd åt den regeringsfientliga RNM-gerillan i Mocambique, i strid med det säkerhetsavtal som Sydafrika och Mocambique ingick 1984. Sydafrikanska kommandotrupper utför sabotage i grannländerna och dödar flyktingar från Sydafrika.

Destabiliseringspolitiken gentemot grannländerna avslöjar allt tydligare att apartheid och regimens försvar av systemet utgör ett hot mot internationell

fred och säkerhet. Det finns heller inget som tyder på att Sydafrika är berett att dra tillbaka sin ockupationsarmé från Namibia och acceptera en fredlig lösning enligt FN-planen från 1978. Tvärtom förstärker Sydafrika enligt flera rapporter sin närvaro, särskilt i norra Namibia. Förtrycket har enligt rapporter som når oss via SWAPO och kyrkorna skärpts allt mer.

Sydafrika har under 1985 installerat en ny regering i Windhoek. Sydafrikanerna har uttryckligen undantagit säkerhets- och utrikesfrågor från den nya regeringens ansvarsområde. Regeringen i Windhoek har inte på några andra områden lyckats visa att den är i stånd att föra en gentemot Sydafrika självständig politik. Ingen, utom Sydafrika, har heller erkänt den interna regeringen.

I de samtal som förts mellan Sydafrika, USA och Angola om Namibia-frågan har inga framsteg gjorts, trots att Angola hösten 1984 förklarade sig berett att diskutera ett tillbakadragande av de kubanska styrkorna från södra Angola. Sydafrika fortsätter uppenbarligen att förhålla och fördröja en lösning enligt FN-planen. Ett stort ansvar vilar därför på FN och dess säkerhetsråd att sätta makt bakom sin plan och tvinga Sydafrika att gå med på självständighet och fria val i Namibia. Planerna på

utländskt militärt och annat bistånd till den regeringsfientliga UNITA-gerillan i Angola är ett exempel på en åtgärd som rimligen endast kan försvåra en förhandlingslösning och skulle uppfattas som ett stöd åt Sydafrika.

Vad vi nu bevittnar i Sydafrika är en ond cirkel av ökat våld i försvaret av ett redan dömt system. Det är endast kortsynthet, en ovilja att se verkligheten som den är, som får den vita minoriteten att klamra sig fast vid makten genom fortsatt förtryck av den egna befolkningen och terror mot grannländerna. De vita måste förmås att inse sitt eget intresse av en fredlig lösning, medan en sådan alltjämt är möjlig.

I detta läge är omvärldens reaktion av stor betydelse. Trycket mot regimen måste öka. Det måste göras klart för minoritetsregimen att man saknar varje stöd i omvärlden.

FN har en mycket viktig roll att spela för att värna de grundläggande mänskliga rättigheterna, som här kränks på ett upprörande sätt, och för att lösa konflikten med fredliga medel.

FN spelar också en viktig roll när det gäller att spegla världsoptionen. Det är ett positivt steg att säkerhetsrådet som en följd av det ökade

opinionstrycket förra sommaren för första gången rekommenderat ekonomiska sanktioner mot Sydafrika.

FN har också möjlighet att sätta in tvångsmedel förutsatt att enighet kan uppnås i FNs säkerhetsråd. Ett beslut i säkerhetsrådet om bindande sanktioner skulle i sig bli en viktig signal till apartheidregimen att omvärldens tålamod är uttömt och kanske utgöra det viktigaste påtryckningsmedlet på de vita att avskaffa apartheid.

Huvudmålet för våra ansträngningar är liksom tidigare att få till stånd ett sådant beslut. Jag vill upprepa vår vädjan till de medlemmar av FNs säkerhetsråd, som har särskilda möjligheter att påverka Sydafrika, att ta sitt ansvar.

Sanktioner, om de sätts in, skulle mycket hårt drabba de vitas privilegier. Det inser de vita.

Tanken på ekonomiska sanktioner har brett stöd hos den svarta majoritetens ledare. Befrielseörelserna och Afrika i övrigt ställer sig också bakom ekonomiska sanktioner.

När vi i Sverige på 70-talet började driva frågan om enskilda svenska sanktioner mot Sydafrika, var det en hel del som skakade på huvudet och sade att det

blir ingen effekt och att ingen kommer att följa efter. Men vad som drev oss var vetskapen om att man måste vara ute i god tid om man vill försöka bidra till en fredlig avveckling av apartheid.

Det svenska initiativet har nu fått efterföljd i många länder. Kritiken har blivit tystare. Allt fler som tidigare var skeptiska börjar nu förstå att den här typen av aktioner behövs. Sanktioner är ingen garanti för att en blodig uppgörelse skall kunna undvikas. Men omvärlden måste ta sitt ansvar och söka varje möjlighet att aktivt bidra. Därmed skulle också FN och säkerhetsrådet kunna spela en viktig roll.

Vi är givetvis beredda att bidra till att eventuella skadeverkningar för Sydafrikas grannländer lindras och att verka för att också andra FN-stater gör det.

I avvaktan på att enighet uppnås i säkerhetsrådet om bindande sanktioner, måste vi alla lämna vårt bidrag till att trycket på apartheidregimen upprätthålls och ökar. På nordisk sida har vi länge sökt samordna våra åtgärder för att ge dessa extra tyngd. I oktober förra året antog vi ett nytt gemensamt nordiskt handlingsprogram mot Sydafrika som en uppföljning och utvidgning av 1978 års program.

På programmet står ökade gemensamma insatser i FN för att öka trycket mot apartheidregimen.

Det tidigare investeringsförbudet har utvidgats med ett förbud också med avseende på lån, finansiell leasing och kontroll av överlåtelse av patent- och tillverkningsrättigheter.

Inom ramen för våra internationella förpliktelser har vi fått med en rad åtgärder på det handelspolitiska området.

På det nordiska programmet står också en rekommendation till importörer och exportörer att söka sig nya marknader. Det omfattar åtgärder för att förhindra offentlig upphandling av sydafrikanska produkter och upphörande med statligt stöd till handelsfrämjande verksamhet. Vi åtar oss att förbjuda import av Krugerrand och export av datautrustning till Sydafrika. Vidare utfäster vi oss att förbjuda nya kontrakt på det nukleära området och att avstå från kommersiella flygförbindelser med Sydafrika.

Också på idrottens, kulturens och vetenskapens områden har vi tillsammans med de övriga nordiska länderna ålagt oss att ytterligare begränsa våra kontakter med Sydafrika. Viseringsreglerna för

sydafrikanska medborgare skall skärpas.

Sist med inte minst är vi på nordisk basis överens om att öka vårt humanitära stöd till apartheidpolitikens offer och motståndare, liksom vårt utvecklingsbistånd till Sydafrikas grannstater.

Vi kommer dock inte att stanna vid detta. Vi ser det nordiska handlingsprogrammet som en plattform för fortsatta gemensamma och egna insatser mot apartheid.

På nationell basis har Sverige infört förbud mot import av jordbruksprodukter från Sydafrika. Det innebär i praktiken ett förbud mot all konsumentvaruimport från Sydafrika. Vi har rekommenderat de svenska företagen att frivilligt begränsa handeln med Sydafrika. Handeln har redan gått ned, och det finns exempel på företag som aktivt söker finna leverantörer i andra länder än Sydafrika.

Regeringen följer nu utvecklingen noga. Om inte företagen följer regeringens och riksdagens rekommendationer, måste nya åtgärder övervägas.

För att påskynda företagens omorientering från Sydafrika till andra länder i regionen, har de nordiska länderna och de s k SADCC-staterna helt

nyligen kommit överens om ett bredare samarbete. Det gäller att främja handel, investeringar, teknologiöverföring, kulturutbyte och kommunikationer mellan Norden och dessa länder i södra Afrika.

Samtidigt som vi sätter ökat tryck på Sydafrika måste vi vara beredda att stödja frontstaterna.

Regeringen ökar stadigt biståndet till de länder och människor i södra Afrika som drabbas av Sydafrikas destabiliserings- och apartheidpolitik. Med det förslag regeringen nyss har lagt kommer mer än 40 procent av det bilaterala biståndet att anslås för södra Afrika. Det motsvarar en summa på drygt två miljarder kronor för detta budgetår. Därtill kommer våra bidrag till de olika FN-organen. Till de enskilda länderna ger Sverige utvecklingsbistånd för att länderna trots destabiliseringspolitiken skall kunna utvecklas och minska sitt ekonomiska beroende av Sydafrika. Vårt stöd till samarbetsorganisationen SADCC har också som syfte att medverka till att länderna gemensamt kan öka sin egen handel och därmed komma ifrån sitt beroende av Sydafrika. ANC och SWAPO får direkt ett ökat bistånd till sin humanitära verksamhet för bl a sina flyktingar i grannstaterna. Genom ett omfattande och ökande stöd får även andra organisationer och

människor som är offer för och motståndare till apartheidpolitiken ekonomiskt och politiskt stöd från Sverige. Många folkrörelser är med och gör en förtjänstfull insats i detta bistånd.

Vi har alla en roll att spela i motståndet mot apartheid. Jag har redogjort för regeringens arbete i FN och i andra internationella fora. Vi arbetar också aktivt för att andra länder skall vidta åtgärder liknande våra egna. Ett av skälen till att vi mycket noga ser till att hålla våra åtgärder inom ramen för internationella avtal är att det då är mycket större sannolikhet för att andra länder följer våra exempel. Så har fallet varit med investeringsförbudet. Likaså har intresset för det svenska förbudet mot jordbruksimport från Sydafrika varit stort.

Kommuner och landsting i Sverige har fått möjlighet att delta i bojkotten av Sydafrika. Flera riksdagsmän, från alla partier i riksdagen, är med i en europeisk aktionsgrupp mot apartheid.

Arrangörerna av dagens möte utgör ytterligare ett exempel på hur spritt engagemanget i södra Afrika-frågorna i dag är. Detta är utomordentligt glädjande, särskilt som vi vet att vårt arbete här har sin motsvarighet i flera andra länder. Det är glädjande också därför att vi med ett ökat

internationellt tryck på minoritetsregimen, kan bidra till att påskynda apartheidsystemets fall.

Det är genom att ta gemensamt ansvar som vi kan bidra till att avskaffa apartheidsystemet. Detta system kan bara leva vidare därför att det får stöd utifrån. Om stödet rycks undan och förbyts i ett motstånd så kan apartheid inte bestå. Om världen bestämmer sig för att avskaffa apartheid så kommer apartheid att försvinna.

Sista delen av Olof Palmes tal vid folkrikssdagen mot
apartheid, 21 februari 1986. *(Från bånd)
redigerat*

Jag har valt att mycket sakligt tala om vad apartheid
faktiskt är och på samma sätt mycket sakligt tala om vad
vi gör.

I grunden är detta en djupt emotionell fråga, som djupt
rör våra känslor, därför att det är ett sådant sällsynt
vedervärdigt system. Allt på grund av att det för
människors hudfärgs skull, lämnar dem till en fattig
tillvaro. Det är en skam för världen så länge detta system
består.

Men det är viktigt, när vi ger uttryck för dessa känslor,
att vi kommer ihåg mycket enkla och grundläggande fakta
som jag redovisat. Och vi vet att vi har ett ansvar, när
vi vet att detta system består på grund av den interna
förtryckapparaten, hela polisen, militären och detta
eländiga lagstiftningskomplex som apartheidssystemet utgör.
Det är därför som de fortfarande kan sätta sina
motståndares ledare i fängelse. Det är självklart klart
att Nelson Mandela skall frisläppas.

Vi har ett så oerhört exempel på dårskapet i systemet, i det att man nekar att tala med ledarna, med oss. För om man nekar att tala med ledarna av det folk som har människors förtroende, då blir konsekvensen obönhörlig, att det hela kommer att sluta i en fruktansvärt våldsam och blodig konflikt. Historien har gjort det på det sättet att de svarta i Namibia och i Sydafrika har en bred folkrörelse, ett utomordentligt framstående ledarskikt som skulle kunna vara en möjlig part i en dialog för att avveckla detta avskyvärda system, som är fördömt. Men där regimen svarar genom att öka förtrycket och sätta detta folks ledare i fängelse. Då är detta ett klassiskt exempel på dårskap ur vilket inget annat än ont kan komma - fram till den dagen det försvinner och en dag har upphört.

Det är det ena. Och det andra är: Detta system kan icke, skulle icke kunna bestå om det icke på olika sätt understöddes, eller godtogs eller tolererades i omvärlden.

Därför har alltså omvärlden ett direkt ansvar för detta systems fortbestånd. Om omvärlden bestämmer sig för, om människor runt om i världen bestämmer sig för att apartheid skall avskaffas, så kommer systemet att

försvinna. Det är ett enkelt uttryck för detta ansvar. Och detta visar också det klassiska: Att bland de som har ekonomiska intressen i detta systems bestånd, så finns det ett motstånd. Från de etablerade finns också en tveksamhet och ett motstånd. Från de som ser människors frihetslängtan i ett land som något som kan orsaka en global kraftmätning mellan olika supermakter, finns ett motstånd. Och allt detta är, enligt min mening också ett exempel på dårskap, därför att apartheidsystemet också utgör ett klassiskt exempel på ett hot mot freden som människorna gemensamt måste avskaffa.

Men när nu detta ekonomiska och supermaktsintresse finns där, så finns det också bara den klassiska vägen, nämligen att mobilisera folkopinionen till stöd för människovärdet. Och det är den avgörande betydelsen för en folkriksdag som denna.

Det ena är förtryckarapparaten, den underminerar sig själv, den undermineras utav den modiga kamp som de svarta folkrörelserna för i Sydafrika. Det andra är stödet utifrån, och där skall vi genom att deklarerera vårt stöd för de svartas kamp, och genom att medverka till att isolera apartheidregimen, ta vårt ansvar för att detta vedervärdiga system upphör.

"Bandtrogen" version

Det är så att jag har valt att mycket sakligt tala om vad apartheid faktiskt är och på samma sätt mycket sakligt tala om vad vi gör. I grunden är detta en djup emotionell fråga. Som djupt rör våra känslor. Därför det är ett sådant sällsynt vedervärdigt system. Allt på grund av människors hudfärg lämnar dem till en fattig tillvaro. Det är en skam för världen så länge detta består. Men det är viktigt när vi ger uttryck för dessa känslor så, dessa mycket enkla och grundläggande fakta som jag redovisat. Och vi vet att vi har ett ansvar, när vi vet att detta system består på grund av den interna förtryckarapparaten. Det som de har hela polisen, militären och detta eländiga lagstiftningskomplex som apartheidssystemet utgör. Det är därför som de fortfarande kan sätta sina motståndares ledare i fängelse, så länge de kan hålla... Det är så självklart klart att Nelson Mandela skall frisläppas. Jag fick ett så oerhört exempel på dårskapet i ett systemet där man nekar att tala med ledarna, med oss. För om man nekar att tala med ledarna av det folk som har människornas förtroende, då blir konsekvensen obönhörlig. Att det hela kommer att sluta i ett fruktansvärt våldsam och blodig konflikt. Och en av... Historien har gjort det på det sättet att de svarta i Namibia och i Sydafrika har en bred folkrörelse, ett utomordentlig framstående ledarskikt som helt skulle vara möjligt att som en part en dialog för att avveckla detta avskyvärda system, som är fördömt. Och där regimen svarar då genom att öka förtrycket och sätta detta folks ledare i fängelse. Då är detta ett klassiskt exempel på dårskap av vilket inget annat än ont kan komma fram till den dagen det försvinner, och en dag har upphört. Det är det ena. Och det andra är att detta system kan icke, skulle icke kunna bestå om det icke i på olika sätt understöddes eller godtogs eller tolererades i omvärlden.

Därför har alltså omvärlden ett direkt ansvar för detta systems fortbestånd. Om omvärlden bestämmer sig för, om människorna runt om i världen bestämmer sig för att apartheid skall avskaffas, så kommer systemet att försvinna. Det är ett enkelt uttryck för detta ansvar. Och detta visar också det klassiska, att bland de som har det ekonomiska intressen i detta systems bestånd, så finns det ett motstånd. Från de etablerade finns också en tveksamhet och ett motstånd. Från de som ser sådana människors frihetslängtan i ett land som ger en global kraftmätning mellan olika supermakter, finns ett motstånd. Och i allt detta är enligt min mening också ett exempel på dårskap, därför att det har apartheidssystemet utgör också ett klassiskt exempel på ett hot mot freden som människorna gemensamt måste avskaffa. Det är ju det. Men när nu detta ekonomiska och supermaktsintressen finns där, så finns det också bara den klassiska vägen, nämligen att mobilisera folkopinionen till stöd för människovärdet. Och det var den avgörande betydelsen för en folkriksdag som denna. Det ena är att förtryckapparaten, den underminerar sig själv, den undermineras utav den modiga kamp som de svarta folkrörelserna för i Sydafrika. Det andra är stödet utifrån där skall vi genom att deklarerera vårt stöd för de svartas kamp och genom att medverka till att isolera apartheidregimen, så skall vi ta vårt ansvar för att detta vedervärdiga system upphör.